

ਨਿਯਮ 12(ਏ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 19(2) ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਬਚਾਅ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ।

(19) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ ਅਜੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਜੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 'ਸੂਜੀ ਰਸਕ' ਦੇ ਪੈਕੇਟ ਨਿਰਮਾਤਾ/ਡੀਲਰ ਜਾਂ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰੀਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਕੈਸ਼ ਮੀਮੋ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਨਾ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਲੇਬਲ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਰੰਟੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਡੀਲਰ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਮਾਨ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਰੰਟੀ, ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਨਕਦ ਮੀਮੋ ਜਾਂ ਲੇਬਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ।

(20) ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

(21) ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰ. ਐਨ. ਆਰ

ਐਮ ਐਲ ਸਿੰਘਲ ਜੇ

ਮੈਸਰਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਸਟੀਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

MSTC LTD — ਜਵਾਬਦਾਤਾ

2001 ਦਾ ਸੀਆਰ ਨੰਬਰ 1427

3 ਜੁਲਾਈ, 2001

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908 - 0.18 ਆਰ.ਐਲ. 3—ਕਈ ਮੁੱਦੇ— ਮੁਦਈ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਸਬੂਤ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਖੰਡਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੋਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨਾ — ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਬੂਤ

(1) AIR 1969 Andhra Pradesh 82

(2) AIR 1982 Pb & Hr. 432

ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ- ਕੀ ਮੁਦਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ? ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੋ - ਹੋਲਡ, ਹਾਂ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਕਿ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 3,4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁੱਦੇ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ. 0.18 RI ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ. 3 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਦਈ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁਦਈ 'ਤੇ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 16)

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀਪਕ ਸਿੱਬਲ

ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ

ਨਿਰਣਾ

ਐਮ.ਐਲ.ਸਿੰਘਲ, ਜੇ.

(1) ਮੈਸਰਜ਼ MSTC ਲਿਮਟਿਡ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਦਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀ ਐਕਟ, 1956 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। 69,43,692 ਮੁੜ ਮੈਸਰਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਸਟੀਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਸੇਖੜੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸ਼ੁਕਰ ਪੁਰਾ, ਡੇਨ ਰੋਡ, ਬਟਾਲਾ, ਸ/ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ, ਆਨੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿੱਤਰ ਸੇਖੜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਾਨਕੀ ਰਾਣੀ ਸੇਖੜੀ, ਅਤੇ HUF ਮੈਸਰਜ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿੱਤਰ ਸੇਖੜੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਸੇਖੜੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾ ਵਜੋਂ, ਸਮਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਆਜ।

(2) ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ:-

“(i) ਕੀ ਮੁਦਈ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਮਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ 69,43,692 ਹੈ?
ਓ.ਪੀ.ਪੀ

---

(1) AIR 1969 Andhra Pradesh 82

(2) AIR 1982 Pb & Hr. 432

- (ii) ਕੀ ਮੁਦਈ ਆਰਡਰ 7 ਨਿਯਮ 1 ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਕਵਰੀ ਵਿਆਜ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਪੀ
- (iii) ਕੀ ਮੁਦਈ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਅਸਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ? ਓ.ਪੀ.ਡੀ
- (iv) ਕੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ 26,70,452.20 ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਵਿਚ? ਓ.ਪੀ.ਡੀ
- (v) ਕੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ 40,40,708 ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ 61,771.63 ਬਕਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਡੀ
- (vi) ਰਾਹਤ।

(3) ਮੁਦਈ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੁਦਈ ਧਿਰ ਨੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੈ।

(4) ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਦਈ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਦਈ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 19 ਫਰਵਰੀ, 2001 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਧੀਕ ਸਿਵਲ ਜੱਜ (ਸੀਨੀਅਰ ਡਵੀਜ਼ਨ), ਬਟਾਲਾ ਨੇ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ।

(5) 19 ਫਰਵਰੀ, 2001 ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਆਏ ਹਨ।

(6) ਮੈਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(7) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ (ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ) ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੁਦਈ ਨੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ

---

(1) AIR 1969 Andhra Pradesh 82

(2) AIR 1982 Pb & Hr. 432

ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੁਦਈ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ

ਹਾਂ ਵਿਚ, ਇਸ ਨੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। 16 ਮਈ, 1998 ਨੂੰ ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਕੀਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਐਮ.ਲਾਈ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:-

“ਮੈਂ ਇਨਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵਿੱਚ ਟੈਂਡਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। P3, ਸਾਬਕਾ. P4 ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਾਂ।

(8) ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 16 ਮਈ, 1998 ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(9) ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁਦਈ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 3,4 ਅਤੇ 5 ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:-

“ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਮੁੱਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਦੂਜੀ ਧਿਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਧਿਰ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਫਿਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

(10) ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ

---

(1) AIR 1969 Andhra Pradesh 82

(2) AIR 1982 Pb & Hr. 432

ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੋਝ ਦੂਜੀ ਧਿਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਗੀ। ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ 2 ਵਿੱਚ "ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਦਈ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੰਡਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਅਤੇ ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਲਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ *ਇਲਾਪੂ ਨੁਕਲਮਾ ਬਨਾਮ ਇਲਾਪੂ ਸਿਮਚਾਚਲਮ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ*, (1) *ਏਆਈਆਰ 1969 ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 82 (ਸੁਪੈਰਾ)* ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੁਦਈ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬੋਝ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 8 ਅਤੇ 9 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੋਝ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਸੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੰਡਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਦੇ ਰਾਹ ਸਬੂਤ ਜੋੜਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।

(11) *Natic In 2National 6 Fertilizers I Ltd, versus IMunicipalt Com Bathinda* ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (2) ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ:-

“ਆਰਡਰ 18 ਦੇ ਨਿਯਮ 3 ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਦਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਬਚਾਅ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੈ। ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਬੋਝ ਬਚਾਓ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

---

(1) AIR 1969 Andhra Pradesh 82

(2) AIR 1982 Pb & Hr. 432

(12) ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (3) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ:-

"ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ, ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਭਾਰ 'ਤੇ, ਖੰਡਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੰਡਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਢੰਗ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਵਕੀਲ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(13) ਵਿੱਚ, (4) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਰਡਰ 18 ਨਿਯਮ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਗਵਾਹੀ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਖੰਡਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਖੰਡਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੰਡਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਦਈ ਨੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਬੋਝ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (5) ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡਨ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁਦਈ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

(3) AIR 1983 Pb & Hy. 210

(4) ਏਆਈਆਰ 1992 ਆਧਾਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 97

(5) 1999 (3) PLR 789

ਖੰਡਨ, ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ।

(14) ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਮੁਦਈ ਦੇ ਸਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਦਈ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਦਈ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਦਈ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 1 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ 2 ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਦਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੋ ਗੁਣਾ ਸੀ। ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਮੁਦਈ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਦਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੋ। ਵਿੱਚ *ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਚਨ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ*, (6) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੀਵਾਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਜਾਂ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਦਰਾ ਦੌਰਾਨ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਹੱਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(15) ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਪਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਦਈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ

(6) 2001 (1) PLR 606

ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਖੰਡਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੋਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਸਾਬਕਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਟੈਂਡਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। P3, ਸਾਬਕਾ. P4 ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਹਰੀ ਸਬੂਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 3, 4 ਅਤੇ 5 ਦਾ ਫਰੇਮਿੰਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਬੂਤ ਮੁਦਈ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਹੈ।

(16) ਮੁਦਈ ਨੰ: 3, 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁੱਦੇ ਨੰ. 3,4 ਅਤੇ 5 ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੰ. ਕੇਸ। ਕ੍ਰਮ 18 ਨਿਯਮ 3 ਸੀਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ", ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਦਈ ਗਵਾਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁਦਈ 'ਤੇ ਹੈ।

(17) ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਖੇਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਹੱਥੀਂ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਬਣੇ।

(18) ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਸ.ਸੀ.ਕੇ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ

ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਈਸ਼ਵਰਜੋਤ ਕੌਰ